

KUR'ÂN'DA İNSANIN DEĞERİ VE HAKLARI

İnsanlar dünyanın neresinde yaşarsa yaşasın en nihayetinde bir atadan ve bir anadan gelmektedir. Kabileler ve milletler halinde yaratılmış olmaları, birbirleriyle tanışmaları içindir. Yaradılış itibarıyla hiç kimsenin bir başkasına üstünlüğü yoktur. İnsan, Allah'ın emir ve yasaklarına boyun eğdiği derecede üstündür.

1. İNSANIN DEĞERİ

Allah Teâlâ İsra Suresi 70. ayette şöyle buyurmaktadır:

وَلَقَدْ كَرَّمْنَا بَنِي آدَمَ وَحَمَلْنَاهُمْ فِي الْبَرِّ وَالْبَحْرِ وَرَزَقْنَاهُمْ مِنَ الطَّيِّبَاتِ وَفَضَّلْنَاهُمْ عَلَى كَثِيرٍ مِمَّنْ خَلَقْنَا تَفْضِيلًا

“Şüphesiz ki biz insanoğluna değer verdik. Onları karada ve denizlerde taşıdık. Onlara temiz rızıklar verdik. Onları yarattığımız birçok mahlûkattan daha üstün kıldık.”

Allah Teâlâ tarafından insana verilen değer, maddi ve manevi olmak üzere iki göstergesi vardır.

1.1. İnsana Verilen Değerin Maddi Göstergeleri

Allah'ın kâinattaki canlı ve cansız şeyleri insanın menfaati için yaratmış olması ve tüm bunları onun hizmetine vermesi, insana verilen değer maddi göstergesidir.

İlgili ayetler şunlardır:

هُوَ الَّذِي خَلَقَ لَكُمْ مَا فِي الْأَرْضِ جَمِيعًا ثُمَّ اسْتَوَىٰ إِلَى السَّمَاءِ فَسَوَّاهُنَّ سَبْعَ سَمَاوَاتٍ وَهُوَ بِكُلِّ شَيْءٍ عَلِيمٌ

“Allah öyle bir zat ki yeryüzündeki şeylerin tama-

mını sizin için yaratmıştır. Sonra göklere yönelik onları yedi gök olarak düzenlemiştir. Allah her şeyi bilir.” (Bakara 2/29)

اللَّهُ الَّذِي خَلَقَ السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضَ وَأَنْزَلَ مِنَ السَّمَاءِ مَاءً فَأَخْرَجَ بِهِ مِنَ الثَّمَرَاتِ رِزْقًا لَكُمْ وَسَخَّرَ لَكُمُ الْفُلْكَ لِتَجْرِيَ فِي الْبَحْرِ بِأَمْرِهِ وَسَخَّرَ لَكُمُ الْأَنْهَارَ وَسَخَّرَ لَكُمُ الشَّمْسَ وَالْقَمَرَ دَائِبِينَ وَسَخَّرَ لَكُمْ اللَّيْلَ وَالنَّهَارَ وَأَتَاكُمْ مِنْ كُلِّ مَا سَأَلْتُمُوهُ وَإِنْ تَعَدُّوا نِعْمَتَ اللَّهِ لَا تُحْصُوهَا إِنَّ الْإِنْسَانَ لَظَلُومٌ كَفَّارٌ

“Allah öyle bir zattır ki gökleri ve yeryüzünü yarattı. Gökten su indirip size rızık olsun diye o su ile türlü türlü meyve ve mahsulatı çıkardı. Allah kendi koyduğu kanunlar gereği denizde akıp gitmesi için gemileri sizin hizmetinize sundu. Nehirleri de sizin hizmetinize sundu. Kendi yörüngelerinde düzenli olarak hareketlerine devam eden güneş ve ayı sizin hizmetinize sundu. Gece ve gündüzü de sizin hizmetinize sundu ve sizlere ihtiyacınız olan her şeyi verdi. Allah'ın nimetlerini saymaya kalksanız sayamazsınız. Şüphesiz ki insan hakikaten zalimdir, nankördür.” (İbrahim 14/32-34)

وَالْأَنْعَامَ خَلَقَهَا لَكُمْ فِيهَا دِفْءٌ وَمَنَافِعُ وَمِنْهَا تَأْكُلُونَ وَلَكُمْ فِيهَا جَمَالٌ حِينَ تُرِيحُونَ وَحِينَ تَسْرَحُونَ وَتَحْمِلُ أَثْقَالَكُمْ إِلَىٰ بَلَدٍ لَمْ تَكُونُوا بِالْعِغَابِ إِلَّا بِشِقِّ الْأَنْفُسِ إِنَّ رَبَّكُمْ لَرءُوفٌ رَحِيمٌ وَالْخَيْلَ وَالْبِغَالَ

وَالْحَمِيرَ لِتَرْكَبُوهَا وَزِينَةً وَيَخْلُقُ مَا لَا تَعْلَمُونَ وَعَلَى اللَّهِ قَضُ
السَّبِيلِ وَمِنْهَا جَائِزٌ وَلَوْ شَاءَ لَهَدَاكُمْ أَجْمَعِينَ هُوَ الَّذِي
أَنْزَلَ مِنَ السَّمَاءِ مَاءً لَكُمْ مِنْهُ شَرَابٌ وَمِنْهُ شَجَرٌ
فِيهِ تُسِيمُونَ بُيُوتٌ لَكُمْ بِهِ الزَّرْعُ وَالزَّيْتُونُ
وَالنَّخِيلُ وَالْأَعْنَابُ وَمِنْ كُلِّ الثَّمَرَاتِ إِنَّ
فِي ذَلِكَ لَآيَةً لِقَوْمٍ يَتَفَكَّرُونَ وَسَخَّرَ لَكُمْ
الْأَيْلَ وَالنَّهَارَ وَالشَّمْسَ وَالْقَمَرَ وَالنُّجُومَ
مُسَخَّرَاتٍ بِأَمْرِهِ إِنَّ فِي ذَلِكَ لَآيَاتٍ لِقَوْمٍ
يَعْقِلُونَ وَمَا ذَرَأَ لَكُمْ فِي الْأَرْضِ مُخْتَلِفًا
أَلْوَانُهُ إِنَّ فِي ذَلِكَ لَآيَةً لِقَوْمٍ يَذَّكَّرُونَ وَهُوَ الَّذِي
سَخَّرَ الْبَحْرَ لِتَأْكُلُوا مِنْهُ لَحْمًا طَرِيًّا وَتَسْتَخْرِجُوا مِنْهُ
حَلِيَّةً تَلْبَسُونَهَا وَتَرَى الْفُلْكَ مَوَاحِرَ فِيهِ وَلِتَبْتَغُوا مِنْ فَضْلِهِ وَلَعَلَّكُمْ
تَشْكُرُونَ وَالْقَى فِي الْأَرْضِ رَوَاسِي أَنْ تَمِيدَ بِكُمْ وَأَنْهَارًا وَسُبُلًا
لَعَلَّكُمْ تَهْتَدُونَ

“Allah, deve, sığır, koyun ve keçileri de yarattı. Onlarda sizler için ısıtıcı şeyler ve başka faydalar vardır. Onların etlerini yersiniz. Onları akşam

**Allah'ın
kâinattaki can-
lı ve cansız şeyleri
insanın menfaati için
yaratmış olması ve tüm
bunları onun hizmetine
vermesi, insana verilen
değerin maddi gös-
tergesidir.**

otlaktan getirdiğinizde ve sabah otlaklara götürdüğünüz zamanlarda da sizler için başka bir zevk vardır. Onlar sizin ancak güçlkle varabileceğiniz uzak beldelere yüklerinizi taşır. Şüphesiz ki Rabbiniz hakikaten şefkatli ve merhametlidir. Allah; atları, katırları, eşekleri sizler için bir binek ve ziynet olarak yarattı. Allah, yine sizin bilmediğiniz birçok şeyi yaratır. Allah doğru yolu gösterir ancak bazıları o yoldan saparlar. Eğer Allah dilese idi hepinizi doğru yola getirirdi. Allah öyle bir zattır ki; gökyüzünden size su indirdi. Sizler onu içersiniz, hayvanlarınızı otlattığınız otlaklarınız da ondan hâsıl olur. Allah, yine o su ile sizler için; ekinler, zeytinler, hurmalar, üzüm ve çeşit çeşit meyveleri çıkarır. Şüphesiz bunda tefekkür eden kavim için ayet vardır. Allah gece ile gündüzü, güneş ve ayı sizin hizmetine verdi. Yıldızlar da Allah'ın emri ile sizin hizmetinize

verildi. Şüphesiz bunda aklını kullanan kavim için ayetler vardır. Bununla beraber Allah'ın yeryüzünde yarattığı rengârenk şeyler de size hizmet etmektedir. Şüphesiz bunda düşünen kavim için ayet vardır. Allah, öyle bir zattır ki denizleri de sizin hizmetinize verdi. Allah bunu, ondan taze et yemeniz için, takacağınız ziynetlerinizi çıkarmanız için –sen onda suları yararak ilerleyen gemileri görürsün- Allah'ın lütfundan istemeniz için ve şükretmeniz için yaptı. Allah sizin sarsılmamanız için yeryüzünde sabit ve muhkem dağlar yarattı. Yolunuzu bulmanız için nehirleri ve yolları var etti.” (Nahl 16/5-15)

أَلَمْ تَرَ أَنَّ اللَّهَ سَخَّرَ لَكُمْ مَا فِي الْأَرْضِ وَالْفُلْكَ تَجْرِي فِي الْبَحْرِ بِأَمْرِهِ وَيُمْسِكُ السَّمَاءَ أَنْ تَقَعَ عَلَى الْأَرْضِ إِلَّا بِإِذْنِهِ إِنَّ اللَّهَ بِالنَّاسِ لَرءُوفٌ رَحِيمٌ

“Görmedin mi? Allah yeryüzündeki şeyleri ve emri uyarınca denizde yüzüp gitmekte olan gemileri sizin hizmetinize verdi. Allah, göğü izni olmaksızın yeryüzüne düşmesinden korur. Allah insanlara şefkatli ve merhametlidir.” (Hacc 22/65)

أَلَمْ تَرَوْا أَنَّ اللَّهَ سَخَّرَ لَكُمْ مَا فِي السَّمَاوَاتِ وَمَا فِي الْأَرْضِ وَأَسْبَغَ عَلَيْكُمْ نِعْمَهُ ظَاهِرَةً وَبَاطِنَةً وَمِنَ النَّاسِ مَنْ يُجَادِلُ فِي اللَّهِ بِغَيْرِ عِلْمٍ وَلَا هُدًى وَلَا كِتَابٍ مُبِينٍ

“Görmediniz mi? Allah göklerdeki ve yeryüzündeki şeyleri sizin hizmetinize sundu. Sizlere açık ve gizli nimetlerinden bol bol ihsan etti. Fakat insanlar arasında öyleleri vardır ki; hiçbir ilme, hiçbir hidayet ve hiçbir aydınlatıcı kitaba dayanmaksızın Allah hakkında tartışır.” (Lokman 31/20)

اللَّهُ الَّذِي سَخَّرَ لَكُمْ الْبَحْرَ لِتَجْرِيَ الْفُلُكُ فِيهِ بِأَمْرِهِ وَلِتَبْتَغُوا مِنْ فَضْلِهِ وَلَعَلَّكُمْ تَشْكُرُونَ وَسَخَّرَ لَكُمْ مَا فِي السَّمَاوَاتِ وَمَا فِي الْأَرْضِ جَمِيعًا مِنْهُ إِنَّ فِي ذَلِكَ لَآيَاتٍ لِقَوْمٍ يَتَفَكَّرُونَ

“Allah öyle bir zattır ki denizi sizin emrinize verdi. Allah bunu, kendi koyduğu kanunlar gereği gemilerin denizde gitmesi için ve sizin Allah'ın lütfundan talepte bulunmanız için ve şükretmeniz için yaptı.

Allah yine göklerdeki ve yerdeki şeylerin hepsini kendi tarafından bir nimet olmak üzere size boyun eğdirdi. Şüphesiz ki bunda tefekkür eden bir kavim için hakikaten ayetler vardır.” (Casiye 45/12,13)

1.2. İnsanın Manevi Değeri

Allah Teâla, insanlık tarihi boyunca her kavme kendi içinden elçi göndermiş, onlara kitap indirmiştir. İşte bu Allah Teala'nın insana verdiği değerın manevi göstergesidir.

كَانَ النَّاسُ أُمَّةً وَاحِدَةً فَبَعَثَ اللَّهُ النَّبِيِّينَ مُبَشِّرِينَ وَمُنذِرِينَ وَأَنْزَلَ مَعَهُمُ الْكِتَابَ بِالْحَقِّ لِيَحْكُمَ بَيْنَ النَّاسِ فِي مَا اخْتَلَفُوا فِيهِ وَمَا اخْتَلَفَ فِيهِ إِلَّا الَّذِينَ أُوتُوهُ مِنْ بَعْدِ مَا جَاءَتْهُمْ الْبَيِّنَاتُ بَغْيًا بَيْنَهُمْ فَهَدَى اللَّهُ الَّذِينَ آمَنُوا لِمَا اخْتَلَفُوا فِيهِ مِنَ الْحَقِّ بِإِذْنِهِ وَاللَّهُ يَهْدِي مَنْ يَشَاءُ إِلَى صِرَاطٍ مُسْتَقِيمٍ

“İnsanlar bir ümmet idi. Ardından Allah müjdeleyici ve uyarıcı nebiler gönderdi ve onlarla birlikte hakkı gösteren kitabı, insanlar aralarında ihtilafa düştükleri şeyler hakkında hüküm çıkarsınlar diye indirdi. Kitap verilenler kendilerine açık deliller geldikten sonra aralarındaki haset yüzünden kitap hakkında ihtilafa düştü. Sonra Allah, bildirmesi ile onların ihtilaf ettiği şey konusunda hak olanı müminlere gösterdi. Allah dileyeni doğru yola iletir.” (Bakara 2/213)

إِنَّا أَوْحَيْنَا إِلَيْكَ كَمَا أَوْحَيْنَا إِلَى نُوحٍ وَالنَّبِيِّينَ مِنْ بَعْدِهِ وَأَوْحَيْنَا إِلَى إِبْرَاهِيمَ وَإِسْمَاعِيلَ وَإِسْحَاقَ وَيَعْقُوبَ وَالْأَسْبَاطِ وَعِيسَى وَأَيُّوبَ وَيُونُسَ وَهَارُونَ وَسُلَيْمَانَ وَآتَيْنَا دَاوُودَ زَبُورًا وَرُسُلًا قَدْ قَصَصْنَاهُمْ عَلَيْكَ مِنْ قَبْلُ وَرُسُلًا لَمْ نَقْضُضْهُمْ عَلَيْكَ وَكَلَّمَ اللَّهُ مُوسَى تَكْلِيمًا رُسُلًا مُبَشِّرِينَ وَمُنذِرِينَ لِئَلَّا يَكُونَ لِلنَّاسِ عَلَى اللَّهِ حُجَّةٌ بَعْدَ الرُّسُلِ وَكَانَ اللَّهُ عَزِيزًا حَكِيمًا

“Ey Muhammed! Şüphesiz biz Nuh'a ve ondan sonraki nebilere vahyettiğimiz gibi sana da vahyettik. Biz İbrahim, İsmail, İshak, Yakub ve onun torunları, İsa, Eyyub, Yunus, Harun ve Süleyman'a da vahyettik. Biz Davud'a Zebur verdik. Biz bundan önce kıssalarını sana beyan ettiğimiz elçileri göndermiş-

tik, biz kıssalarını sana beyan etmediğimiz elçileri de gönderdik, Allah Musa'ya konuştu. Biz onları müjdeleyici ve uyarıcı olarak gönderdik, biz bunu insanların o elçilerden sonra Allah'a karşı hiç bahanesi kalmaması diye yaptık, Allah azizdir, hâkimdir.” (Nisa 4/163-165)

لَقَدْ أَرْسَلْنَا رُسُلَنَا بِالْبَيِّنَاتِ وَأَنْزَلْنَا مَعَهُمُ الْكِتَابَ وَالْمِيزَانَ لِيَقُومَ النَّاسُ بِالْقِسْطِ وَأَنْزَلْنَا الْحَدِيدَ فِيهِ بَأْسٌ شَدِيدٌ وَمَنَافِعُ لِلنَّاسِ وَلِيَعْلَمَ اللَّهُ مَنْ يَنْصُرُهُ وَرُسُلَهُ بِالْغَيْبِ إِنَّ اللَّهَ قَوِيٌّ عَزِيزٌ

“Biz elçilerimizi açık deliller ile gönderdik. İnsanlar adaleti/kıstı yerine getirsin diye o elçilere kitabı ve mizanı indirdik. Biz demiri de indirdik.

Onda şiddetli bir güç ve insanlar için faydalar vardır. Bu Allah'ın, dinine ve elçilerine gaypta yardım eden Allah'ın bilmesi içindir. Şüphesiz ki Allah güçlüdür ve azizdir.” (Hadid 57/25)

Bu ayetler, Allah Teâlâ'nın insanlık tarihi süresince her kavme elçi gönderdiğine ve kitap indirdiğine delalet etmektedir. Ancak kulu¹ Hz. Muhammed'i Mekke halkı içinden seçerek son nebisi² olarak tayin etmiş ve onu kıyamete kadar bütün insanlığa elçi olarak göndermiştir.³

İlgili ayetler şunlardır:

يَا أَيُّهَا النَّاسُ قَدْ جَاءَكُمْ الرَّسُولُ بِالْحَقِّ مِنْ رَبِّكُمْ فَآمِنُوا خَيْرًا لَكُمْ وَإِنْ تَكْفُرُوا فَإِنَّ لِلَّهِ مَا فِي السَّمَوَاتِ وَالْأَرْضِ وَكَانَ اللَّهُ عَلِيمًا حَكِيمًا

“Ey İnsanlar! Bu resul size Rabbinizden hakkı getirdi. İman edin, bu sizin için hayırlı olur. Eğer kâfir olursanız, bilin ki; göklerdeki ve yerdeki her şey Allah'ındır. Allah alim ve hakîmdir.” (Nisa 4/170)

يَا أَيُّهَا النَّاسُ قَدْ جَاءَكُمْ بُرْهَانٌ مِنْ رَبِّكُمْ وَأَنْزَلْنَا إِلَيْكُمْ نُورًا مُبِينًا
“Ey insanlar! Size rabbinizden kesin delil geldi. Biz size açık nur indirdik.” (Nisa 4/174)

قُلْ يَا أَيُّهَا النَّاسُ إِنِّي رَسُولُ اللَّهِ إِلَيْكُمْ جَمِيعًا الَّذِي لَهُ مُلْكُ السَّمَوَاتِ وَالْأَرْضِ لَا إِلَهَ إِلَّا هُوَ يُحْيِي وَيُمِيتُ فَأَمِنُوا بِاللَّهِ وَرَسُولِهِ النَّبِيِّ الْأُمِّيِّ الَّذِي يُؤْمِنُ بِاللَّهِ وَكَلِمَاتِهِ وَاتَّبِعُوهُ لَعَلَّكُمْ تَهْتَدُونَ

“Ey Muhammed de ki: Ey İnsanlar! Şüphesiz ki ben Allah'ın hepinize gönderdiği elçisiyim. O göklerin ve yerin sahibidir. Ondan başka hiçbir ilah yoktur. O diriltir ve öldürür. O halde Allah'a ve Allah'ın nebi ve ümmi olan, Allah'a ve Allah'ın kelimelerine inanan elçisine inanın, ona tabi olun ki hidayet bulasınız.” (Araf 7/158)

يَا أَيُّهَا النَّاسُ قَدْ جَاءَكُمْ مَوْعِظَةٌ مِنْ رَبِّكُمْ وَشِفَاءٌ لِمَا فِي الصُّدُورِ وَهُدًى وَرَحْمَةٌ لِّلْمُؤْمِنِينَ

“Ey İnsanlar! Size rabbinizden nasihat, kalplerdeki derterle şifa, müminlere hidayet ve rahmet geldi.” (Yunus 10/57)

قُلْ يَا أَيُّهَا النَّاسُ قَدْ جَاءَكُمْ الْحَقُّ مِنْ رَبِّكُمْ فَمَنْ اهْتَدَى فَإِنَّمَا يَهْتَدِي لِنَفْسِهِ وَمَنْ ضَلَّ فَإِنَّمَا يَضِلُّ عَلَيْهَا وَمَا أَنَا عَلَيْكُمْ بِوَكِيلٍ

“De ki: Ey insanlar, şüphesiz ki size Rabbinizden hak geldi. Kim doğru yolda olursa faydası ancak kendinedir, kim saparsa zararı da yine kendisindedir. Ben size vekil değilim.” (Yunus 10/108)

قُلْ يَا أَيُّهَا النَّاسُ إِنَّمَا أَنَا لَكُمْ نَذِيرٌ مُّبِينٌ

“Ey Muhammed, de ki: Ey İnsanlar! Ben sizin için sadece açık uyarıcıyım.” (Hac 22/49)

Allah Teâlâ,
insanlık tarihi
boyunca her kavme
kendi içinden elçi
göndermiş, onlara kitap
indirmiştir. İşte bu Allah
Teala'nın insana verdiği
değerin manevi
göstergesidir.

1 Allah Teâlâ birkaç ayette Kur'an'ı kuluna indirdiğini söylemektedir (Bakara2/23; Kehf18/1; Furkan25/1; Necm23/10; Hadid57/9). Birkaç ayette ise o kulu Hz. Muhammed (s.a.v) olduğunu beyan etmiştir (Al-İmran 3/144; Ahzab 33/40; Muhammed47/2; Fetih48/29).

2 Ahzab 33/40.

3 Enam 6/19, 90, 92; Araf 7/158; Yusuf 12/104; Enbiya 21/107; Furkan 25/1; Sebe 34/28; Sad 38/67; Cuma 62/2; Kalem 68/52; Tekvir 81/27.

B. İNSAN HAKLARI

2.1. Yaşama Hakkı

Her insanın yaşama hakkı vardır. Bu hususta müslim-gayri müslim, her insan eşit hakka sahiptir. Bu sebeple insanlar birbirlerinin yaşama hakkını gözetmelidir.⁴ Ancak yeryüzünde fesat çıkaran veya başka bir insanı öldüren kişi kendi yaşama hakkını ortadan kaldırmış olur. Bu kişiye yaptığının cezası verilir.⁵

2.2. Eşitlik Hakkı

İnsanlar dünyanın neresinde yaşarsa yaşasın en nihayetinde bir atadan ve bir anadan gelmektedir. Kabileler ve milletler halinde yaratılmış olmaları, birbirleriyle tanışmaları içindir. Yaradılış itibarıyla hiç kimsenin bir başkasına üstünlüğü yoktur. İnsan, Allah'ın emir ve yasaklarına boyun eğdiği derecede üstündür.⁶ Diğer bir ifadeyle, kim Allah'ın emir ve yasaklarına gereği gibi itaat etmek için en çok gayret gösterirse üstün olan odur. İnsanların ten renginin ve dillerinin birbirinden farklı olması Allah'ın ayetlerindedir.⁷ Bu sebeple ilahi davet herkes için aynı derecededir.⁸ Kıyamet günü her insan Allah'ın huzuruna tek başına çıkar,⁹ günahlarının hesabını kendisi verdiği gibi yaptığı iyiliklerin de karşılığını yalnızca kendisi alır.¹⁰

2.3. Mülkiyet Hakkı

2.3.1. Özel Mülkiyet Hakkı

Her insan, belirli şartlar çerçevesinde,¹¹ kanunlar ölçüsünde¹² mal ve mülk sahibi olma, israf etmeksizin kendi şahsi ve ailevi ihtiyaçları için harcama,¹³ baş-

kasına satma¹⁴ veya hibe etme¹⁵ yoluyla malını-mülkünü kullanma hakkına sahiptir. Bu, onun fitratının talebi, insan olmasının özelliği ve özgürlüğünün gereğidir. İnsanın bu haklarına saygı duyulmalıdır. Diğer yandan, her insanın bir diğerinin bu haklarına saygı duyması gerekir, bu konuda hiç kimse herhangi bir imtiyaz sahibi değildir. Zira kişinin özgürlüğü başka birinin özgürlük alanına girdiği anda biter.¹⁶

2.3.2. Toplumsal Mülkiyet Hakkı

Her bireyin özel mülkiyet hakkı olduğu gibi, toplumun da kolektif olarak mal-mülk sahibi olma, tasarruf etme ve faydalanma hakları vardır. Toplumsal mülkiyete sahip olma ve yararlanma hakkına, o toplumun tüm bireyleri eşit düzeyde sahiptir. İdare hakkı ise anlaşmaya veya örf âdete binaen toplumdaki bir grup tarafından üstlenilir.¹⁷ Yerleşim yerlerinin yapıları,¹⁸ mescit-cami,¹⁹ vakıf ve bağış kurumlarının mekânları, bu kurumların iş yeri ve mülkleri,²⁰ okul, medrese,²¹ hastane,²² yol-köprü,²³ mezarlıklar,²⁴ derya, deniz,²⁵

4 Maide 5/32; Enam 6/151; İsrâ 17/31, 33.

5 Kastlı olarak birini öldürmenin cezası için (Bakara 2/178; Nisa 4/92-93; İsrâ 17/33), yeryüzünde fesat çıkaranların cezası için (Maide 5/32-33).

6 Nisa 4/1; Hucurat 49/13.

7 Rum 30/22.

8 A'raf 7/35; Nahl 16/36; Enbiya 21/25.

9 Meryem 19/95.

10 Necm 53/38-39.

11 Söz konusu şartları şu şekilde zikredilebilir. Hırsızlık yapmamak, gasp etmemek (Maide 5/38), faiz yememek (Bakara 2/27-280), rüşvet almamak ve vermemek (Bakara 2/188).

12 Buradaki ölçüden maksat; ticaret yapmak, mal veya hizmet alışverişinde bulunmak (Nisa 4/29), mirastan kendi payına düşeni almak (Nisa 4/7-12, 33, 176), kadınlar için mehir almak (Nisa 4/4, 20).

13 İnsanın zaruri ihtiyaçları; yiyecek, içecek, kıyafet, ulaşım ve barınmadır. İnsanların bunlar için israfa kaçmadan malından harcama özgürlüğü vardır (Nisa 4/34; A'raf 7/26, 31; Nahl 16/8; Furkan 25/67; Zuhur 43/12).

14 Bakara 2/275; Nur 24/37; Cuma 62/9.

15 "Hibe/hediye"; dünyalık bir beklenti olmadan verilen şeyler için kullanılır. O yüzden Mekke'de kesilmek için götürülen kurbanlık hayvanlar "hediye" diye adlandırılmıştır (Bakara 2/196; Maide 5/2, 96, 97). Nitekim bir başka ayette Sebe Melikesi'nin Hz. Süleyman'a gönderdikleri "hediye" olarak geçmektedir (Neml 27/35-36).

16 Bir başkasının evine izinsiz girmek caiz değildir (Nur 24/27).

17 Çünkü insanlar kabile ve millet şeklinde yaratılmıştır. (Hucurat 49/13) kabile ve millet olmak için de bir takım ortak mal-mülk ve değerlerin olması gayet tabiidir.

18 Çünkü şehir yapıldı muhit sayılır, muhit ise herkesin ortak mülküdür ve onu koruma da herkesin ortak sorumluluğudur.

19 "İnsanlar için inşa edilen ilk ibadet yeri Mekke'deki Ka'be'dir. O bereketlidir. A'lem için hidayetdir" (Al-İmran 3/96). Mekke'deki Ka'be insanları için yapılan ilk ibadetgâh olduğuna göre yeryüzünde inşa edilen diğer camii, mescitler insanları için yapılan ikinci, üçüncü... ibadetgâhlardır. Bu da tüm cami ve mescitlerin toplumun ortak mülkü olduğunu gösterir. (Bakara 2/114, 187; Tevbe 9/18; Haacc 22/40; Nur 24/36-37; Cin 72/18).

20 Allah yolunda iyilik yapmak, ihtiyaç sahiplerine yardım etmek ve zavıflara, güçsüzlere iyilik yapmak Kur'an-ı Kerim'de en çok vurgu yapılan emirlerdendir. (Bakara 2/83, 177, 215; Nisa 4/36; İsrâ 17/26; Rum 30/38; İnsan 76/8), bunları aktif ve sistenli bir şekilde yapmak için her türlü vakıf/dernek gibi müesseseleri kurmak hayırlı işlerdendir. Vakıf, herhangi bir mülkü Allah rızası için Allah yoluna adamak demektir. Kur'an-ı Kerim'de buna teşvik edilir (Yasin 36/12; Haşr 59/18; Müzzemmil 73/20; İnfitar 82/1-5). Bu sebeple bu gibi kurumlar ve binalar toplumun ortak mülkü sayılır.

21 Kur'an-ı Kerim'de ilim öğrenmeyi emreden ve teşvik eden ayetler, aynı zamanda da her şarta ve her döneme uygun ilim yurtları ve müesseseleri açmanın önemine ve bunları korumanın gereğine delâlet eder (Alak 96/1-5; Al-İmran 3/18; Fatır 35/28; Zümer 39/9).

22 Allah (c.c) Kur'an-ı Kerim'de hastaları zikreder, onlara emirlerinin bazılarını yerine getirme hususunda kolaylıklar sağladığını ifade eder (Bakara 2/184, 185, 198; Nisa 4/43, 102; Maide 5/6; Tevbe 9/91; Nur 24/61; Feth 48/17; Müzzemmil 73/20). (Hasta kişi organizmasının normal çalışması bozulmuş kişi demektir. Rağıp İsfahani Müfredatı Mird/Hastalık Maddesi: 765. Syf) Bir ayette hasta kişiye Allah'ın şifa vereceği bildirilir (Şuara 26/80), başka bir ayette balın insanları için şifa olduğundan bahsedilerek (Nahl 16/69) bu ayetlerle şifayı Allah'ın vereceği ancak bunun sebebe bağlı olduğu gösterilir. Hastalara bu sebeplerin oluşturduğu yerler şifahane ve hastanelerdir, bu nedenle buralar da toplumun ortak mülküdür.

23 Nahl 16/15; Taha 20/53; Haacc 22/27; Zuhur 43/10; Nuh 71/20.

24 Allah (c.c) hayat ile birlikte ölümü de yaratmış (Mülk 67/2), insanların ölümünü belirlemiş (Vakıa 56/60), dünyaya gelen her insan muhakkak öleceğini beyan etmiştir (Al-İmran 3/185; Nisa 4/78; Enbiya 21/35; Ankebut 29/57). Allah (c.c) ölen kimsenin cesedini defnetmeyi bir karga göndererek öğretmiş (Maide 5/31), sonra bunu indirdiği vahiyle beyan etmiştir (Taha 20/55; Mürşelat 76/25-26). İki ayette de cesedin gömülüğü yer kabir olarak bildirilir (Tevbe 9/84; Abese 80/21), kabirlerin çok olduğu yerler de mekabir/mezarlıklar olarak ifade edilir (Tekasur 102/2) dolayısıyla mezarlıklar şahsi değil toplumun mülküdür.

25 Naziat 79/30-33; Abese 80/24-32.

yaıyla, her çeşit doğal zenginlikler, enerji kaynakları ve dağıtım kurumları²⁶ gibi müessese, kurum ve zenginlikler toplumsal mülkiyetlerdendir. Hiç kimsenin toplumsal mülkiyete egemen olma veya başkalarını onun faydasından men etme hakkı yoktur. Yetkililerin; toplumsal mülkiyeti koruyup gözetmesi, daha yararlı hale getirmesi ve toplumun onlardan adil bir şekilde faydalanmalarını güvence altına alması topluma karşı sorumluluklarındandır.

2.4. Evlenme hakkı

Allah Teâlâ insanları varlığını devam ettirebilmeleri için kadın ve erkek olarak yaratmıştır.²⁷ Her cinse kendi türünden eş yarattığını ve onların arasında sevgi ve muhabbet var etmesinin kendi ayetlerinden olduğunu beyan etmiştir.²⁸ Allah, eş, çocuk ve torunları kullarına verdiği nimetlerden saymıştır.²⁹ Bunun içindir ki; Allah Teâlâ evlenmeyi meşru kılmış³⁰ ve toplum içindeki bekârları evlendirmeyi emretmiştir.³¹ Bu sebeple her insanın evlenip, aile kurma hakkı vardır.

2.5. Seyahat etme hakkı

Yer ve yerdeki tüm mahlûkat ve mevcudat insanın menfaati için yaratılmış.³² Onun için ilk insan Âdem'den beri insanlar yeryüzünde yaşamaktadır ve kıyamete kadar yaşayacaktır. Her insanın yerde olanlardan ihtiyacı ölçüsünde faydalanma, faydalanılan şeyleri elde etme, hangi şeyden nasıl faydalanacağını öğrenme, kendisinden önce yaşayanlar hakkında malumat edinme, varlıklar üzerinde araştırma yapma vb. amaçlar için yeryüzünde seyahat etme hakkına

sahiptir.³³ Bu hak konusunda tüm insanlar eşittir.

2.6. Sığınma Hakkı

Yaşamını sürdürdüğü memleketinde zulme maruz kalan ve o zulmü kendisinden defedemeyen kişi, yaşadığı mekânı terk ederek, kendi hürriyeti ve izzeti ile yaşayabileceği başka bir yere sığınma hakkına sahiptir.³⁴ Eğer sığınmacı Müslüman ise onun kendi dini ritüellerini yerine getirmesine engel olmak veya yasaklamak, o kişiye yapılmış bir zulümdür. Bu zulmü üzerinden def etmekten aciz olan ve başka yere gitme imkânına sahip olan kişiye sığınması/hicret etmesi emredilmiştir.³⁵ Hicret edilen memleketin sakinleri Müslüman ise, muhacirleri koruyup desteklemesi gerekir.³⁶

Müslümanların hicret edeceği devletin, İslami kurullarla yönetilen devlet veya halkının Müslümanlardan oluşması şart değildir. Muhacir Müslümanlara, kendi itikadını ifade etme ve insanca yaşama hürriyetinin verilmesi kâfidir. Hz. Peygamber (sav) döneminde ilk hicretin Habeşistan'a yapılması buna delildir. Mekke döneminde müşrikler tarafından her türlü zulüm ve işkenceye maruz kalan Müslümanların Peygamberimiz tarafından Habeşistan'a hicret etmelerine izin verilmişti. O dönemin Habeşistan Kralı ve Habeşistan halkı Müslüman olmamakla birlikte Müslümanlara saygı duyuyorlardı.

Gayri Müslim biri Müslümanların memleketine mülteci olarak gelirse araştırılır;

Eğer o gayri Müslim, Müslümanlarla savaş halindeki düşmanlardan biri ise Müslümanların ona Allah'ın kelamını dinleyinceye kadar sığınma hakkı vermesi, Allah'ın kelamını dinledikten sonra, kendi hür iradesi ile iman ettiğini ifade ederse onu kardeş olarak kabul etmeleri,³⁷ eğer kendi hür iradesi ile iman etmediğini/

26 "Allah yeryüzündeki tüm mahlûkatı insanların faydalanması için yaratmıştır." (Bakara 2/29) Gökteki ve yerdekileri insanlara boyun eğdirmiş, gizli ve açık birçok nimet ihvan etmiştir (Hac 22/65; Casiye 45/13; Lokman 31/20). Çeşitli enerjiler de o nimetlerdendir, insanların bu nimetten faydalanma hakkı vardır. Ancak enerjinin kaynağını bölüştürmek onun faydasını yok edeceği için enerjinin kaynağını değil de faydasını paylaşmak gerekmektedir. Allah (c.c) bu hükmü elçisi Hz. Sâlih'e mucize olarak verdiği deve ile kavminin sudan nöbeliye yararlanmalarını emretmekle bildirmiştir (Şuara 26/155; Kamer 54/28; Şems 91/13). Bu durum, enerji kaynakları ve dağıtım organlarının, toplumun ortak mülkü olduğunu ve toplumun her ferdi tarafından korunmasının önemini, gereği gibi kullanılmasının mübah olduğunu göstermektedir.

27 Nisa 4/1; Fatır 35/11; Şura 42/11; Nebe 78/8.

28 Rum 30/21.

29 Nahl 16/72.

30 Nisa 4/3, 24.

31 Nur 24/32.

32 Rahman 55/10; Bakara 2/27.

33 Hac 22/45-46; Ankebut 29/20; Nahl 16/36; Mülk 67/15; Müzzemmil 73/20.

34 Yeryüzü tüm insanların ortak mülküdür (Rahman 55/10) dolayısıyla bir yerde yaşamak istemeyen insanın başka bir yere gidip oranın halkının haklarını ihlal etmemek şartı ile yaşaması, kendi hakkını koruması, o yerin halkının onun sığınmasını kabul etmesi, kişinin sığınma/hicret hakkına saygının gereğidir.

35 Nisa 4/ 97-100; Ankebut 29/56; Zümer 39/10.

36 Enfal 8/74; Haşr 59/9.

37 Hucurat 49/10.

etmeyeceğini beyan ederse onun güven içinde yaşayabileceği yerine ulaştırmaları gerekir.

Allah Teala Tevbe Suresi 6. ayette şöyle buyurmaktadır;

وَإِنْ أَحَدٌ مِنَ الْمُشْرِكِينَ اسْتَجَارَكَ فَأَجِرْهُ حَتَّى يَسْمَعَ كَلَامَ اللَّهِ ثُمَّ أَبْلِغْهُ مَأْمَنَهُ ذَلِكَ بِأَنَّهُمْ قَوْمٌ لَا يَعْلَمُونَ

“Eğer müşriklerden biri senden sığınma talebinde bulunursa, ona Allah’ın kelamını anlayıncaya kadar sığınma hakkı ver, sonra onu güven içinde olacağı yerine ulaştır. Çünkü onlar bilmeyen kavimdir.”

Eğer o sığınmacı Müslümanlarla savaş halindeki düşmanlardan olmayan bir gayrimüslim ise ona sığınma hakkı vermek gerekir. Çünkü Müslümanlarla savaş halindeki gayrimüslime geçici sığınma hakkı verilmesini emreden yukarıdaki ayet, savaş halinde olmayan gayrimüslim sığınmacıya, sınırsız sığınma hakkı verilmesi gerektiğini göstermektedir. Mümte-hine Suresinin 8. ayeti bu manaya delalet etmektedir;

لَا يَنْهَيْكُمُ اللَّهُ عَنِ الَّذِينَ لَمْ يُقَاتِلُوكُمْ فِي الدِّينِ وَلَمْ يُخْرِجُوكُمْ مِنْ دِيَارِكُمْ أَنْ تَبَرُّوهُمْ وَتُقْسِطُوا إِلَيْهِمْ إِنَّ اللَّهَ يُحِبُّ الْمُقْسِطِينَ

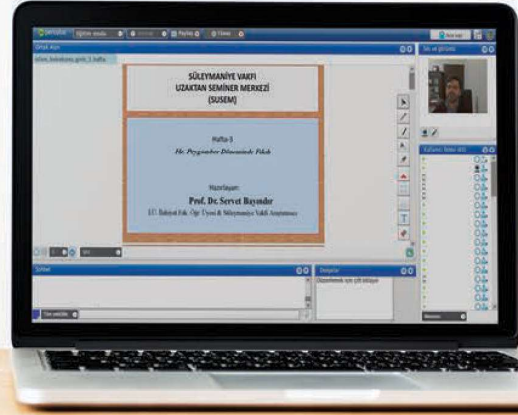
“Allah, sizleri, din konusunda sizinle savaşmayan ve sizleri yurduzdan çıkarmayan kişilere iyilik etmekten, onlara adaletle muamele etmekten men etmez. Şüphesiz ki Allah, adaletli olanları sever.”

İman edip etmeme konusunda kimsenin ona baskı yapmaması ve o kişinin kendi özgür iradesiyle karar vermesi gerekir; çünkü dinde zorlama yoktur.³⁸

38 Bakara 2/256, Yunus 10/99.

SUSEM KAYITLARI BAŞLADI!

İnternet üzerinden sanal sınıflarda canlı seminerlerle İslami ilimleri doğru ve güvenilir şekilde “Kur’an ışığında” ekranınıza getiriyoruz

**SUSEM
2020-2021 DÖNEMİ
KAYITLARI İÇİN**

0530 177 22 94 - 0212 513 00 93

veya

susem.org bilgi@susem.org